

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

JOURNAL OF
FACULTY OF THEOLOGY
ISTANBUL UNIVERSITY

Sayı/Number: 30

Yıl/Year: 2014

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ (İÜİFD)

**İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Sahibi / Owner on Behalf of Faculty
of Theology of Istanbul University**
Prof. Dr. Murteza BEDİR (Dekan/Dean)

Editör / Editor
Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER

**Yazı İşleri Sorumlusu /
Legal Representative**
Prof. Dr. Hidayet AYDAR

Editör Yardımcıları / Co-Editors
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI
Yrd. Doç. Dr. Mustakim ARICI

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER
Prof. Dr. Hidayet AYDAR
Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
Prof. Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ
Doç. Dr. Ramazan YILDIRIM
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI
Yrd. Doç. Dr. Mustakim ARICI

Son Okuma / Redaction

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK
Arş. Gör. Mustafa ÖZAÇAÇ

Kapak ve İç Tasarım / Graphical Design
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI

Danışma Kurulu / Advisory Board

Abdurrahman ACAR (Prof.Dr.), Rahim ACAR (Prof.Dr.), Alparslan AÇIKGENÇ (Prof.Dr.), Muhsin AKBAŞ (Prof.Dr.), Yasin AKTAY (Prof.Dr.), Mehmet AKKUŞ (Prof.Dr.), Halis ALBAYRAK (Prof.Dr.), Recep ALPYAÇIL (Doç.Dr.), Ramazan ALTINTAŞ (Prof.Dr.), Abdüsselam ARI (Doç.Dr.), Ali ARSLAN (Prof.Dr.), Zeki ARSLANTÜRK (Prof.Dr.), Nevzat AŞIK (Prof.Dr.), Muhammed ABAY (Yrd.Doç.Dr.), Mahmut AY (Yrd.Doç.Dr.), İrfan AYCAN (Prof.Dr.), Hidayet AYDAR (Prof. Dr.), İbrahim Hakkı AYDIN (Prof.Dr.), Ömer AYDIN (Prof.Dr.), Yaşar AYDINLI (Prof.Dr.), Osman AYDINLI (Prof.Dr.), Fahmettin BAŞAR (Prof.Dr.), Vahdetin BAŞCI (Prof.Dr.), İrfan BAŞKURT (Doç.Dr.), Kemal BATAK (Doç.Dr.), Abdülaziz BAYINDIR (Prof.Dr.), Mehmet BAYRAKADAR (Prof.Dr.), Bayraktar BAYRAKLI (Prof.Dr.), M.Faruk BAYRAKTAR (Prof. Dr.), Mürteza BEDİR (Prof.Dr.), Ramazan BİÇER (Prof.Dr.), Nahide BOZKURT (Prof.Dr.), Ömer BOZKURT (Yrd.Doç. Dr.), H.İbrahim BULUT (Doç.Dr.), Mehmet BÜYÜKDERE (Prof.Dr.), Yılmaz CAN (Prof.Dr.), Hasan CİRİT (Doç.Dr.), Yaşar ÇALIŞKAN (Prof.Dr.), İlyas ÇELEBİ (Prof.Dr.), Mehmet ÇELİK (Prof.Dr.), Yakup ÇİÇEK (Prof.Dr.), Mehmet DALKILIÇ (Prof.Dr.), Muhsin DEMİRCİ (Prof.Dr.), Kürşat DEMİRCİ (Doç.Dr.), İsmail DEMİREZEN (Doç.Dr.), Abdülkadir DONUK (Prof.Dr.), Recai DOĞAN (Prof.Dr.), İbrahim Kafi DÖNMEZ (Prof.Dr.), Ali DURUSOY (Prof.Dr.), Yaşar DÜZENLİ (Prof.Dr.), Feridun M.EMEÇEN (Prof.Dr.), İzzet ER (Prof.Dr.), Ali ERBAŞ (Prof.Dr.), Hüsamettin ERDEM (Prof.Dr.), Mustafa ERDEM (Prof.Dr.), Ayşe Zişan FURAT (Doç.Dr.), Necmettin GÖKKİR (Doç.Dr.), Bilal GÖKKİR (Doç. Dr.), Musa Kazım GÜLÇÜR (Yrd.Doç.Dr.), Zekeriya GÜLER (Prof.Dr.), Sıtkı GÜLLE (Prof.Dr.), Hacı Mehmet GÜNAY (Prof.Dr.), Osman GÜNER (Prof.Dr.), Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU (Prof.Dr.), Abdurrahman HAÇKALI (Prof.Dr.), Ömer Faruk HARMAN (Prof.Dr.), Hüseyin HANSU (Doç.Dr.), Dursun HAZER (Prof.Dr.), Hayati HÖKELEKLİ (Prof. Dr.), Davut HUT (Dr.), M.Zeki İŞCAN (Doç.Dr.), Abdullah KAHRAMAN (Prof.Dr.), İsmail KARA (Prof.Dr.), Mustafa KARA (Prof.Dr.), N.Ünal KARASLAN (Prof.Dr.), Faruk KARACA (Prof.Dr.), Ahmet KAVAS (Prof.Dr.), Mahmut KAYA (Prof.Dr.), Fahri KAYADİBİ (Prof.Dr.), Ziya KAZICI (Prof.Dr.), Bilal KEMİKLİ (Prof.Dr.), İmaduddin Khalil (Prof. Dr.), A.Saim KILAVUZ (Prof.Dr.), Recep KILIÇ (Prof.Dr.), Sadık KILIÇ (Prof.Dr.), Celal KIRCA (Prof.Dr.), Abdullah KIZILCIK (Doç.Dr.), Ferhat KOCA (Prof.Dr.), Hasan KURT (Prof.Dr.), Saffet KÖSE (Prof.Dr.), Yaşar Abit KOÇAK (Prof. Dr.), Mustafa KÖYLÜ (Prof.Dr.), Zekeriya KURŞUN (Prof.Dr.), İlhan KUTLUER (Prof.Dr.), Bekir KUZUDİŞLİ (Doç. Dr.), Talip KÜÇÜKCAN (Prof.Dr.), Muhittin MACİT (Doç.Dr.), Yurdağul MEHMETOĞLU (Prof.Dr.), Ahmet Yaşar OCAK (Prof.Dr.), Hakan OLGUN (Doç.Dr.), Mesut OKUMUŞ (Prof.Dr.), Reşat ÖNGÖREN (Prof.Dr.), Hakkı ÖNKAL (Prof.Dr.), Abdülkerim ÖZAYDIN (Prof.Dr.), Tahsin ÖZCAN (Prof.Dr.), Abdurrahman ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Metin ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZKARCI (Prof.Dr.), Mevlüt ÖZLER (Prof.Dr.), Hanefi PALABIYIK (Prof.Dr.), Hüseyin PEKER (Prof.Dr.), Selahattin POLAT (Prof.Dr.), Mehmet Saffet SARIKAYA (Prof.Dr.), Hüseyin SARIOĞLU (Prof.Dr.), A.Nedim SERİNSU (Prof.Dr.), Burhanettin TATAR (Prof.Dr.), Mustafa TAHRALI (Prof. Dr.), Mustafa TEKİN (Doç.Dr.), Nihat TEMEL (Prof.Dr.), Mustafa Zeki TERZİ (Prof.Dr.), Nuri TINAZ (Doç.Dr.), Kasım TURHAN (Prof.Dr.), Süleyman TULÜCÜ (Prof.Dr.), Talip TÜRCAN (Prof.Dr.), Osman TÜRER (Prof.Dr.), Mustafa USTA (Prof.Dr.), Mazlum UYAR (Prof.Dr.), Yavuz ÜNAL (Prof.Dr.), İsmail Safa ÜSTÜN (Prof.Dr.), İsmail YAKIT (Prof.Dr.), Ahmet YAMAN (Prof.Dr.), Cafer Sadık YARAN (Prof.Dr.), Metin YAŞA (Doç.Dr.), Davut YAYLALI (Prof.Dr.), Nesimi YAZICI (Prof.Dr.), Hüseyin YAZICI (Prof.Dr.), Adem YERİNDE (Doç.Dr.), Yavuz YILDIRIM (Yrd.Doç.Dr.), Ali YILMAZ (Prof.Dr.), İsmail YİĞİT (Prof.Dr.), A.İhsan YİTİK (Prof.Dr.), Metin YURDAGÜR (Prof.Dr.), Ahmet YÜCEL (Prof.Dr.),

Yönetim Yeri / Administration Place

İskenderpaşa Mahallesi, Horhor Caddesi, Kavalalı Sokak, No:1 A-Blok 34080 Fatih / İstanbul.
Tel: (212) 532 60 20, Faks: (212) 532 62 07, e-posta: ilhdergi@istanbul.edu.tr

İÜİFD yılda iki sayı olarak yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir.

İÜİFD'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayımlanan yazıların bütün yayım hakları İÜİFD'ye ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz.

TOPLANTI, SEMPOZYUM, ÇALIŞTAY

PAYİTAHT'TA SERHAD SERHAD'DA PAYİTAHT İLMÎ ETKİLEŞİMLER / BALKANLARDA YÜKSEK İSLÂM ÖĞRETİMİ ULUSLARARASI ORGANİZASYON (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul, 27-28 Mayıs 2014)

Ayşe Zişan Furat*

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen “Payitaht’ta Serhad Serhad’da Payitaht, İlmî Etkileşimler/Balkanlarda Yüksek İslam Öğretimi” isimli uluslararası organizasyon 27-28 Mayıs 2014 tarihleri arasında İlahiyat Fakültesi’nin İstanbul-Fatih’te bulunan yerleşkesinde gerçekleştirildi. Fatih Sultan Mehmed’in Bosna’ya verdiği ahidnâmenin yıldönümünde yapılan organizasyon, yüzyıllara dayanan bir tarihî ve ilmî mirası paylaşmalarına rağmen günümüzde İstanbul ile Balkan şehirleri arasında maalesef istenen düzeye erişemeyen akademik ilişkiyi canlandırmak amacıyla düzenlenmiştir. Tarafların ilmi ve akademik geleneklerini paylaşabilecekleri bir platform oluşturulabilmesi için iki bölgedeki toplumsal hayatın şekillenmesinde önemli rol oynayan İslam Topluları ve İlahiyat Fakültelerinin temsilcileri söz konusu organizasyon vesilesiyle bir araya getirilmiştir.

Osmanlı Devleti, bilindiği üzere, XIV. yüzyılda Balkanlara geçişiyle başlayan ve hâkimiyetini sürdürdüğü beş yüz yıldan fazla bir dönemi kapsayan süre zarfında, bölgenin siyasi ve sosyo-kültürel tarihinin adeta yeniden

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı.

yazılmasını sağlamıştır. Balkanlarda yüzyıllar boyunca bir arada yaşayan ve farklı inançlara sahip dinî gruplar, Osmanlı'nın bölgeyi fethiyle başlayan süreçte İslamiyet ile tanıştığı gibi Güney Doğu Avrupa'nın dinî ve etnik çeşitliliği de Osmanlı kültürü içerisinde kendisine bir yer edinmiştir. Nitekim Balkanların dinî mozaığı Osmanlı döneminde korunarak varlığını sürdürmüştür. Tüm bu özellikleri ile Balkanlar, kısa bir süre içerisinde Osmanlı'nın idarî, ilmî ve kültürel zenginliğini yansıtan temel merkezlerden bir tanesi haline dönüşmüştür. Elbette ki söz konusu etkileşim tek yönlü gerçekleşmemiş; Balkanlar, Osmanlı'yı bir imparatorluk haline getiren pek çok önemli şahsiyeti yetiştirmiştir. Balkanlı âlimler ve devlet adamları Osmanlı'ya uzun yıllar boyunca hizmet etmiş, Osmanlı'nın ilmî, kültürel ve siyasî hayatının gelişiminde dikkate değer roller üstlenmişlerdir. Günümüzde bu etkileşimin hangi şekillerde devam ettirilebileceği sorusuna yanıt bulmayı hedefleyen organizasyon, Balkanlarda Yüksek İslâm Öğretimi konusunun tartışıldığı bir çalıştay ile Saraybosna İslâmî İlimler Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinin akademik çalışmalarına dair hazırladıkları tebliğleri sundukları bir uluslararası sempozyum olmak üzere iki bölüm halinde yapılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, İKT İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), Zeytinburnu ve Beyoğlu Belediyeleri'nin sponsor oldukları organizasyona yurt içi ve yurtdışından toplam 35 davetli katılmıştır. Dış katılıma açık olan açılış oturumu ile sempozyum, yaklaşık 350 kişi tarafından takip edilmiştir.

Organizasyonun açılışında; İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni temsilen Dekan Prof. Dr. Mürteza Bedir, Diyanet İşleri Başkanlığı'nu temsilen Dış İlişkiler Müdürü Prof. Dr. Mehmet Paçacı, İslam Konferansı Teşkilatı İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'ni (IRCICA) temsilen Genel Direktör Dr. Halit Eren ve İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nü temsilen Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mahmut Ak konuşmalarını yapmışlardır. Balkanlar üzerine yapılan ilmi çalışmaların geliştirilmesi ve bu yönde somut adımların atılması yönünde temennilerin dile getirildiği açılış konuşmalarının ardından İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Ubeydullah

Sezikli ve Nağmeler Müzik Topluluğu tarafından bir müzik dinletisi yapılmıştır. Müzik dinletisinde Balkan Coğrafyasından derlenmiş ilahilere yer verilmiştir.

Organizasyonun birinci bölümünü oluşturan Balkanlarda Yüksek İslâm Öğretimi Çalıştay, 27 Mayıs 2014 Salı günü saat 16.00-18.30 arasında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yerleşkesi'nde yapılmıştır. Balkanlarda görev yapan müftüler, Balkan İslâm İlimleri Fakültelerinin Dekanları, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Balkanlarda görevlendirilen Din İşleri Müşavirleri ve Marmara Bölgesi'nde bulunan İlahiyat Fakültelerinin Dekanlarından oluşan 35 kişinin katılımıyla düzenlenen çalıştay, yuvarlak masa toplantısı şeklinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mürteza Bedir ve Diyanet İşleri Başkanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürü Prof. Dr. Mehmet Paçacı'nın başkanlığını yaptığı çalıştayda, katılımcılar kendi kurumlarında sürdürülen eğitim-öğretim faaliyetleri hakkında bilgi vermişlerdir. Katılımcılar yaptıkları sunumlarda kendi ülkelerindeki şartları göz önünde tutarak aşağıdaki 3 temel soru/sorun hakkındaki görüşlerini sunmuşlardır:

1. Balkan ülkelerinde Yüksek İslâm Öğretimi alanında karşılaşılan temel sorunlar nelerdir?

2. Günümüz şartları da dikkate alınarak Balkanlardaki Yüksek İslâm Öğretimini geliştirmek için neler yapılmalıdır?

3. Fakülteniz ile Balkanlardaki ve Türkiye'deki diğer İlahiyat Fakülteleri arasındaki işbirliği nasıl hayata geçirilebilir?

Çalıştay katılımcılarının konuşmaları esnasında vurguladıkları hususlar ile Türkiye ve Balkanlardaki İlahiyat Fakültelerinde Yüksek Din Öğretimini geliştirebilmek amacıyla tanımladıkları temel sorun alanları ve bunlara ilişkin sundukları öneriler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

1. Balkanlar ve Türkiye’deki İlahiyat Fakülteleri arasındaki mevcut akademik işbirliği olanaklarının kısıtlı bir şekilde kullanılması.

Balkanlar ve Türkiye’de yüksek din öğretimi alanındaki tecrübeler çok uzun ve köklü bir geçmişe sahipse de, günümüzde, ne yazık ki her iki bölgedeki ilahiyat fakülteleri arasında verimli düzeye ulaşmış bir işbirliği ağı bulunmamaktadır. Bazı fakülteler arasında bireysel çabalarla oluşturulmuş ikili anlaşmalar söz konusu olmakla birlikte, bu anlaşmalar da henüz aktif bir şekilde kullanılamamaktadır. Bu bağlamda kurumlar arasındaki işbirliğini güçlendirmek ve tecrübe aktarımını sağlayabilmek için şu öneriler sunulmuştur:

- Kurumların yüksek din öğretimi alanındaki çalışmalarının geliştirilebilmesi için her yıl belirli bir konu üzerine odaklanan koordinasyon toplantılarının düzenlenmesi. Söz konusu toplantılar, özellikle Türkiye’nin yüksek din öğretiminde müfredat oluşturulması gibi konulardaki tecrübesinin diğer Balkan ülkelerine aktarılabilmesi açısından önem arz etmektedir.

- Fakülteler arasında ortak yüksek lisans programlarının açılabilmesi için girişimlerde bulunulması.

- Ortak tanıtım çalışmalarının yapılması, ilahiyat alanında faaliyet gösteren öğretim üyeleri ve öğrencilere yönelik değişim programlarının hayata geçirilebilmesi amacıyla fakülteler arasında ortak bir fonun oluşturulması. Söz konusu fonun oluşturulabilmesi için mevcut dernek veya vakıflar kullanılabilir gibi yeni bir dernek veya vakfın kurulması yoluna da gidilebileceği teklif edilmiştir. Zira bahsi geçen fonun bir kurum aracılığıyla teşekkülü, Balkanlar ile ilişkili faaliyet gösteren vakıf veya derneklerden destek talep etme imkânını da sağlayacaktır.

- Yapılacak işbirliği projelerinin verimliliğinin ve devamlılığının sağlanabilmesi için AB, Tübitak, TİKA gibi uluslararası ve ulusal kurumların ilgili fonlarından destek alınması.

- Üniversitelerin dünyaya açılan kapıları olan ve öğrenci, öğretim üyesi değişimine maddi destek açısından katkı sağlayan ERASMUS ve MEVLANA programlarının aktif bir şekilde kullanılması.

- Türkiye’de Balkanlı öğrencilerin ve Balkanlarda da Türk öğrencilerin, İlahiyat alanında lisans ve lisansüstü seviyede eğitim görebilmelerini sağlamak amacıyla maddi ve manevi teşviklerin yapılması.

2. Bölgedeki din eğitimi kurumların farklı statülere sahip olması.

Balkan ülkelerinde birbirinden farklılık gösteren din-devlet ilişkileri, din eğitimi alanında da yansımalarını göstermektedir. Bölgedeki İlahiyat Fakültele-
rinin bir kısmı devlet tarafından tanınmakta ve bir devlet üniversitesine bağlı olarak işlevlerini sürdürmekteyken bazıları bölgedeki İslam Toplumu’na bağlı olarak faaliyet görmektedir, üniversiteler ile aralarındaki bağ ise bir protokol aracılığıyla kurulmaktadır. Bu durum kurumların özerklikleri açısından düşün-
nüldüğünde bir avantaj olarak nitelendirilebilirse de, özellikle finansal düzlem-
de yaşanan sorunlar göz önünde tutulduğunda bir dezavantaj olarak kabulü daha muhtemeldir. Tüm bunlarla beraber, söz konusu statü farklılıkları kurum-
lar arasında oluşturulacak işbirliği platformlarında özellikle metodoloji açısından dikkatli bir yol izlenilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Yapılacak ortak çalışmalarda bu nedenle, Diyanet İşleri Başkanlığı ve bölgedeki İslam Toplumu temsilcilerinin de paydaş olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

3. Yüksek din öğretimi kurumlarında uygulanan müfredatların, günü- müzde karşılaşılan problemlere çözüm sunmada yetersiz kalması.

İslâm ülkelerinin günümüzde karşılaştığı en temel problemlerden biri, güçlenen radikalleşmenin Müslümanlar arasında etkilerini hissettirmesidir. Söz konusu radikalleşme dünya genelinde İslâm dünyasına ilişkin önyargı ve olumsuz tutumların gelişmesine yol açmakta ve İslamofobik tavırların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Balkanlardaki Müslüman gruplara yöneltilen dikkate değer eleştiriler arasında önemi aşikâr olan radikalleşme sorunu-
nun, akademik düzlemde ele alınması ve detaylı incelemelere konu olması gerekmektedir. Bu hususta yapılabileceklerle ilişkin olarak sunulan öneriler, şu şekilde sıralanabilir:

• Müslümanlar arasındaki radikalleşme ile Batı dünyasındaki İslamofobi gibi sorunların detaylı bir şekilde tartışılmasını sağlayabilecek akademik platformların oluşturulması.

• İlgili Fakülteler bünyesinde konuya ilişkin alan araştırmalarını içeren somut projelerin hazırlanması için öğretim üyeleri ve akademisyenlerin maddi ve manevi açıdan teşvik edilmesi.

• Fakülteler arasında hazırlanacak ortak projelerde elde edilen bulguların uluslararası düzeyde tartışılmasını temin için tanıtım ve sunum imkânlarının sağlanması.

• İlahiyat Fakültesi mezunlarının, ait oldukları Müslüman toplumların yerel ve global ihtiyaçlarını karşılamada ne ölçüde yeterli olduğunun tespit edilmesine yönelik alan araştırmalarının yapılması ve söz konusu çalışmaların neticelerinin İlahiyat Fakültesi müfredatlarına aktarımının sağlanması.

Yukarıda listelenen öneriler arasında özellikle; fakülteler arasında bir işbirliği ağının oluşturulması, fakülteler arasında ikili işbirliği anlaşmaları imzalanan öğretim üyesi ve öğrenci değişimi platformlarının kurulması ve Bologna sürecinde edinilen tecrübelerin paylaşımının sağlanabilmesi için organizasyonun her yıl katılımcı ülkeler arasında dönüşümlü bir şekilde tekrarlanması ön plana çıkmıştır. Bu düzlemde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mürteza Bedir tarafından fakülteler arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik *Balkan İlahiyatları Arasında İşbirliği Geliştirme Programı*'nın (BİLİG) oluşturulması yönünde somut bir teklif yapılmıştır. Önümüzdeki yıllarda teklif edilen programın hayata geçirilebilmesine yönelik adımların atılması beklenmektedir.

Organizasyonun ikinci bölümünü oluşturan **Payitaht'ta Serhad Serhad'da Payitaht Uluslararası Sempozyumu** ise 28 Mayıs 2015 tarihinde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin Büyük Konferans Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda, akademik tebliğlerin sunulduğu dört oturum ve bir kapanış oturumu yer almıştır.

Sempozyumun I. oturumunda üç tebliğ sunulmuştur. Saraybosna Üniversitesi İslam İlimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ismet Bušatlić, “*Sınır Tanımayan Eğitim – Bosna Örneği*” isimli tebliğinde İslâmî bir bakış açısından hareketle Balkanlarda eğitim ile ilgili olan temel konu/kavramları ele almıştır. Bunlar arasında özellikle eğitimde eşitlik, hayat boyu eğitim, somut eğitim amaçları ile donatılmış eğitim gibi konular bulunmaktadır. Prof. Dr. Bušatlić, ayrıca Bosna ve Türkiye arasındaki tarihi bağları kurmada Boşnakların eğitime dair üstlendikleri roller üzerinde durmuştur.

Oturumda ikinci olarak Makedonya Bilimler Akademisi’nin araştırmacılarından Prof. Dr. Numan Aruç’un sunduğu “*Balkanlarda Yüksek İslam Eğitim ve Öğretiminin Müesseseleşmesi, Entegrasyonunun Önemi ve Problemleri*” isimli tebliğe yer verilmiştir. Tebliğde, Balkanlar’ın İslam medeniyet ve kültürünün şekillenmesinde başat rol oynayan önemli bölgelerden bir tanesi olduğuna vurguyla bölgede eğitim ile ilişkili yaşanan problemler tanımlanmıştır. Prof. Dr. Aruç, bölgede karşılaşılan problemlerin, Balkan İslam Toplularına ait müesseselerinin kurumsallaşma süreçlerini tamamlamamalarından ve idariye yapıya entegre olamamalarından kaynaklı olduğunu belirtmiştir.

Oturumun son tebliği ise İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden olan ve Kırklareli İlahiyat Fakültesi Dekanlığı’nı yürüten Prof. Dr. Mehmet Dalkılıç’ın “*Balkanların Geleceği Açısından Dini Aşırı Gruplar ve Etnik Barış*” isimli tebliğidir. Balkanlardaki aşırı dini gruplar ve faaliyetlerini inceleyen Prof. Dr. Dalkılıç tebliğinde; Balkan ülkelerinin büyük bir bölümünde bu grupların, Müslümanlar arası iyi ilişkileri, birlikte yaşama, dayanışma ve anlayış ortamını bozmanın yanı sıra etnik barışı ortadan kaldıracak faaliyetlere giriştiklerinin altını çizmiştir. Bölgede faaliyetlerde bulunan yabancı servis elemanlarının, aşırı selefi/Vahhabi ve Şii grupların söz konusu bölgelerde kümelenmeleri ile kendisi gibi düşünmeyenleri tekfir etmeleri neticesinde gelişen mezhep çatışmalarının şiddetlenmesine katkıda bulduklarını ifade etmiştir. İslam ülkelerinde başta din adamları veya ulema olmak üzere doğru mezhep bilgisini vermekle yükümlü eğitim kurumlarının konuya ilgisiz kalmalarının

ise, Balkanlarda yaşayan Müslümanları büyük bir kaosa doğru sürüklediğini belirtmiştir.

Sempozyumun II. Oturumunda Osmanlı ve Balkanlardaki tefsir ve tasavvuf alanında yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Oturumun “*Osmanlı Dönemi Medreselerde Tefsir Eğitimi ve Tefsir Araştırmaları*” isimli ilk tebliğini sunan Saraybosna Üniversitesi İslam İlimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Džemal Latić, Prusac’lı (Akhisar) ünlü âlim Hasan Kâfi el-Bosnevî’den (ö. 951/1544) hareketle Bosna’da tefsir alanında yapılan çalışmaların genel bir değerlendirmesini yapmıştır. Tebliğinde ayrıca Bosna’da Osmanlı döneminde kurulan medreselerdeki tefsir eğitimi üzerinde durmuş ve bölgenin tefsir âlimleri ile eserlerini tanıtmıştır. Prof. Dr. Latić tebliğinde ayrıca Balkanlardaki günümüz İlahiyat eğitiminde tefsir konusuna ayrılan yer ve ilerleyen yıllarda konuya ilişkin yapılabilecek çalışmalar konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur.

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı Prof. Dr. Hidayet Aydar’ın sunduğu oturumun ikinci tebliği “*Osmanlı Dönemi Türkçe Tefsirleri*” başlığını taşımaktadır. Tebliğde tefsir ilminin ana gayesini kısaca tanıttıktan sonra anadilde yazılmış tefsirler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda Arapça’nın dışındaki dillerde yazılmış ilk telif tefsirler ve başka dillere yapılmış tercüme tefsirleri tanıtılmıştır. Ardından ise Osmanlı döneminde anadilde yapılmış telif tefsirler ile Türkçeye yapılmış tercüme tefsirler hakkında bilgi verilmiştir. Prof. Dr. Aydar, tebliğinde ayrıca Türkçe telif ve tercüme tefsirlerin Osmanlı tefsir hareketi içindeki yeri ve Osmanlı tefsir kültürü üzerindeki etkilerini tespit etmeye çalışmıştır.

Oturumda “*Bosna’da Faaliyet Gösteren Tarikatlar*” başlıklı bir tebliğ sunan İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Reşat Öngören, Balkan coğrafyasında tarikat faaliyetlerinin İslam’ın yayılması ve kökleşmesine önemli katkılar sağladığına vurgu yapmıştır. Bölgedeki tarikatların dinî hayata katkılarını ve bu çerçevede sürdürdükleri faaliyetler ve tasavvufî eğitim usullerini tanıtmıştır.

Sempozyumun III. Oturumunda Balkanlar'da kültür tarihi üzerine tebliğler sunulmuştur. Oturumda ilk olarak Saraybosna İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ahmet Alibašić, “*Bosna-Hersek Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı İmajı: Yeniden Değerlendirme*” isimli tebliği sunmuştur. Tebliğde, Bosna-Hersek'te kullanılan Boşnak, Hırvat ve Sırp ders kitaplarında Osmanlı imajının hangi şekillerde ortaya konulduğu konusu üzerinde durmuştur. Yaptığı içerik analizi sonuçlarını sunduğu tebliğinde; Boşnak kitaplarının ortak yaşama kültürü temelli bir geçmiş algısı sunduğuna, Sırp ve kısmen de Hırvat kitapları arasında önemli bir algı farklılığının mevcut olduğuna ve bu kitaplar da bölgedeki Osmanlı geçmişinin olumsuz stereotiplerden hareketle tanımlandığına işaret etmiştir. Saraybosna İslami İlimler Fakültesi Kütüphanecisi Asim Zubčević, “*Osmanlı Dönemi Bosna Fransiskan Kroniklerinde İslam ve Müslüman Algısı*” başlıklı tebliğinde ise Osmanlı Döneminde Bosna'da yaygın faaliyet alanı bulan Fransiskan mezhebine ait kroniklerden yola çıkarak Fransiskanların dönemdeki İslam ve Müslüman algısı üzerine değerlendirmeler yapmıştır.

Oturumda İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Nurettin Gemici; sunduğu tebliğ ile ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Balkanlar'a ve özellikle de Bosna'ya ayrılan yeri tafsilatlı bir şekilde incelemiştir. Tebliğde, ayrıca XVII. yüzyıl Bosna'sının taşınabilir ve taşınamaz kültürel mirası hakkında bilgiler vermiştir. Oturumun “*Anadolu ve Balkanlardaki Yitik İlahi Kültürü*” isimli son tebliğini, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ubeydullah Sezikli sunmuştur ve tebliğde dini musikinin Balkanlardaki kültürel gelişmenin sağlanmasında yaptığı katkılara dikkatleri çekmiştir. Yrd. Doç. Dr. Sezikli, ayrıca İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri'nin desteği ile Anadolu ve Balkanlar'da yürütmekte olduğu İlahi Anadolu-Dini Müzik Derleme Projesi kapsamında yaptığı çalışmalarını tanıtmıştır.

Sempozyumun son oturumu olan IV. Oturumda Bosna-Hersek ve Türkiye'deki Yüksek İslam Eğitimi konusunda tebliğler sunulmuştur. Saraybosna İslam İlimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Dina Nadarević Sijam-

hodžic sunduğu “Bosna-Hersek’te Yüksek İslam Öğretimi” isimli tebliğde Bosna-Hersek’te Yüksek İslam Eğitimi’nin geçmişine ışık tutmuş; Yüksek İslam Öğretiminin hukuki statüsü, kullanılan müfredat ve Bosna toplumunun şekillenmesindeki katkıları üzerinde durmuştur. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ayşe Zişan Furat ise “Türkiye’de Yüksek İslam Öğretimi” isimli tebliğinde Osmanlı’dan günümüze Yüksek İslam Öğretimi faaliyetlerinin hukuki yapısı, programları, ilahiyat -fakültelerinin, öğretim üyeleri ve öğrencilerinin karşılaştığı problemleri ele almıştır.

Sempozyumun Kapanış Oturumu’nda İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mürteza Bedir, Saraybosna Üniversitesi İslam İlimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ismet Bušatlić ve Kosova İslam Toplumu temsilcisi Vedat Sahiti’nin sempozyuma dair değerlendirmeleri yer almıştır. Oturumun katılımcıları Türkiye ve Balkan İlahiyat Fakülteleri arasındaki işbirliği çalışmalarının sürdürülmesi konusunda taleplerini dile getirmişler ve yapılacak çalışmaları destekleyeceklerini bildirmişlerdir. Ayrıca Kosova İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Qazim Qazimi, Fakültesi ile ilgili detaylı bir değerlendirme yapmış ve Türkiye’deki İlahiyat fakülteleri ile özellikle de İstanbul İlahiyat ile işbirliğini geliştirmek istediklerini belirtmiştir. Kapanış oturumunun sonunda Kosova İslam Toplumu temsilcisi Vedat Sahiti tarafından organizasyonun önümüzdeki yıl tekrarlanabilmesi için katılımcıların Priştina’ya davet edilmesi ve katılımcılar tarafından bu teklifin sevinçle karşılanması organizasyonun ilerleyen yıllarda da sürdürülmesi yönündeki beklentileri ortaya koymaktadır.

